

Başvuru Tarihi: 08.06.2017 **Received Date: 08.06.2017**

Yayına Kabul Tarihi: 02.10.2017 **Accepted Date: 02.10.2017**

Yayınlanma Tarihi: 29.01.2018 **Published Date: 29.01.2018**

akademia

ISSN:1308-3198
Erciyes İletişim Dergisi *akademia* 2018
Cilt (Volume): 5, Sayı (Number): 3, (12-26)

Murad KARADUMAN (Yrd. Doç. Dr.)
Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi
mkaraduman@gmail.com
Betül AKBULUTGİLLER (Arş. Gör.)
Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi
ak_bulutt@hotmail.com

İNTERNET GAZETECİLİĞİ ve HABER SÖYLEMİ: REİNA SALDIRISI HABERLERİNİN ÇÖZÜMLEMESİ¹

Öz

Söylem, mantıksal tutarlılığa dayanan bir düşünme biçiminin yazılı ya da sözlü olarak dile getirilişidir. Haber başlıklarında ve metinlerinde yer alan söylemler, farklı söyleme biçimlerinden yararlanılarak, çok başka anlamlara gelecek şekilde kullanılabilir. Özellikle, teknolojinin gelişmesiyle birlikte internet haberciliğinin gelişmesi ve bu habercilik türünün kolay ve hızlı bir şekilde ulaşılabilir olması, son dakika haberleriyle güncellenebilir olması ve fazla alternatif içermesi gibi birçok nedenden dolayı, hızla basılı gazeteciliğin yerini almaktadır. Bu nedenle; internet haberlerinin okurları etkileme gücü gün geçtikçe artmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, 2017 yılının ilk saatlerinde İstanbul Ortaköy'deki gece kulübü Reina'ya düzenlenen ve 39 kişinin hayatını kaybettiği saldırı özelinde, internet haberlerinde yer alan haber metinlerinin söylem incelemesini yapmaktır. Çalışmanın uygun bir şekilde yürütülebilmesi için konuyla ilgili haberler, Teun van Dijk'in eleştirel söylem analizi modeli kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma kapsamında; saldırının yapıldığı gün olan 1 Ocak 2017 tarihinden, saldırganın yakalanmasından sonraki günleri de kapsamı için 20 Ocak 2017 tarihine kadar olan, seçilecek internet gazetelerindeki konuya ilişkin haberler, söylem analizine tabi tutulacak ve terör olaylarının internet mediasındaki ele alınış biçimi ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Medya, İnternet Gazeteciliği, Haber ve Söylem.

INTERNET JOURNALISM and NEWS DISCOURSE: ANALYSIS OF NEWS ABOUT REINA ATTACK

Abstract

Discourse is oral or written utterance of a style of thinking based on logical coherence. To simplify, it can be considered as the whole of scientific speeches and texts related to a system or a concept. Especially with the advancement of technology, the internet journalism has improved and can be accessed easily and quickly. As such kind of journalism can be updated by breaking news and includes many alternatives, it replaces the written journalism. Therefore, the power of internet news to influence readers increases day by day.

The aim of this study is to make discourse analysis of news texts included in internet with relation to the attack organised against the night club Reina and caused death of 39 people in İstanbul Ortaköy during the first hours of 2017. In order to carry out the study smoothly, the related news have been analysed by means of critical discourse analysis model of Teun van Dijk. Within the scope of the research, the news, to be selected among the ones between 1 January 2017 the date of attack, and 20 January 2017 covering the seizure of the attacker, will be subjected to discourse analysis, and the method/style of handling terrorist attacks in internet journalism will be put forward.

Keywords: Media, Internet Journalism, News and Discourse.

¹ Bu çalışma 18-20 Mayıs 2017 tarihlerinde 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda Alanya'da bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

Terörizm, söylemden çıkıp eyleme dönüştüğü zaman; can kayıpları, yaralılar, büyük ekonomik kayıplar söz konusu olmakta ve bu da gazetelerin ideolojik yapıları ne olursa olsun haber olarak ilk sırada kendini göstermektedir. Çünkü haber metninin olumsuz olması, pek çok kişiyi ilgilendirmesi, şiddet ve tehdit içermesi bir haberin haber değerini arttırmaktadır. Terör ve terörizm söylemleri her ne kadar şiddet ve tehdit içerip propaganda aracı olarak kullanılsa da basının değişmez haberleri olarak ilk sırada yer almakta ve gündemi belirlemektedir. Aslında terör örgütü ile basın arasında pek hoşlanılmasa da karşılıklı bir ilişki yaşandığı görülmektedir. Basın haber metinlerinde olayı şiddetle kınayan söylemleri aktarırken, şiddetin yarattığı dramatik tabloyu da tüm ayrıntılarıyla açıklamaktan kaçınmamaktadır (Pazarbaşı ve Koç, 2009, 170).

Haber üzerine yapılan çalışmalarda iki temel yönelim bulunmaktadır. Birinci yönelim haber üretim sürecini, ikincisi ise haber metinlerini incelemektedir. Haber üretim sürecini inceleyen çalışmaların önemli bir bölümü liberal basın anlayışı çerçevesinde gerçekleşmiştir. Bu çalışmaların ilk örneklerinde, gazete örgütlenmesi içinde editörlerin belirleyiciliğini öne çıkaran eşik bekçiliği metaforundan hareket edilmekte ve haberlerin seçiminde editörlerin etkisi vurgulanmaktadır. Haber metinlerine ilişkin çalışmalarda nesnel, tarafsız ve dengeli olmayan metinlerin genellikle çeşitli analizlerle çözümlenip ortaya konması şeklinde gerçekleşmektedir (Şeker, 2009, 92-94). Haber metinlerinin çözümlenmesinde ise, en çok kullanılan yöntem söylem analizi yöntemidir. Bu nedenle bu çalışmada da olaya ilişkin haberler söylem analiziyle incelenmiştir.

Bu araştırmanın amacı, 1 Ocak 2017 tarihinde İstanbul Ortaköy'deki gece kulübü Reina'ya düzenlenen ve 39 kişinin hayatını kaybetmesiyle sonuçlanan saldırı özelinde, internet haberlerinde yer alan haber metinlerinin söylem incelemesini yapmaktır. Araştırmada bianet.org (Bağımsız İletişim Ağı), ensonhaber.com ve internethaber.com haber sitelerindeki olaya ilişkin haberler Teun van Dijk'in eleştirel söylem analizi modeli kullanılarak çözümlenmiştir. Bu sitelerin seçilme nedenleri ise, farklı ideolojik görüşlere sahip olmaları ve bu haber sitelerinde olay hakkında söz konusu tarihlerde çok yoğun bir haber akışı bulunmasıdır.

Araştırma kapsamında; olayın gerçekleştiği gün olan 1 Ocak 2017 tarihinden, saldırganın yakalanmasından sonraki günleri de kapsamı için 20 Ocak 2017 tarihine kadar olan günlerdeki söz konusu haber sitelerindeki internet haberleri incelemeye tabi tutulmuştur.

Çalışma, 20 günlük bir incelemeyi kapsadığı ve olayla ilgili çok sayıda haber bulunması da göz önüne alınarak, yöntemin ayrıntılı olarak uygulanması için haber akışında öne çıkan haberler seçilmiştir. Bu haberlerin başlıkları, spotları (veya haber girişleri) ve haber fotoğrafları Teun V. Dijk'in haber söylemiyle ilgili temel kavramsallaştırmaları kullanılarak incelenmiştir. Çalışma internet haber sitelerindeki haberler ile sınırlandırılmıştır, köşe yazısı veya diğer metinler inceleme kapsamına alınmamıştır.

Bu araştırmanın konusuyla ilgili kaynak taraması yapılırken terör haberleriyle ilgili niceliksel veya niteliksel pek çok çalışma yapıldığı görülse de İstanbul Ortaköy gece kulübü Reina'daki saldırının haberlerinin incelenmesini konu alan bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Literatür

Söylem Kavramı ve Terör Haberlerinde Söylem

Türkçede söylem kavramı açıklama, belagat, ideoloji, yazılı ve sözlü ifade, bahis, beyan; hitabet, tez, bakış açısı; sav, görüş, felsefe; anlatım türü; anlatım biçimi, üslup; telaffuz, kavramsal dizge, işaretler toplama gibi anlamlarda kullanılmaktadır (Kocaman, 2009, 5). Aslında söylem, bir anlamda söyleme biçimi olarak da ele alınabilir. Farklı bakış açıları, kişilerin içinde bulunduğu değişik toplumsal özellikler ya da yaşayış tarzları söylemlerin de başkalaşmasına yol açmaktadır.

Gerek toplumbilimsel bir yaklaşımla, gerekse bilişsel bir bakış açısıyla, olsun, söylemi bireyin dil üretimi açısından incelemek demek, bireyin kendi dilinin başka bireylerin diliyle paylaştığı ya da farklı olduğu anlatım özelliklerini saptamaktır. Ancak birey dilinin özellikleri, kendi dil kullanımı

dışında hazır olarak var olan başka bir anlatım bütünü ile karşılaştırma yoluyla araştırılmaz; çünkü gerçekte bütünlük sergileyen bir başvuru kaynağı yoktur. Dil, öncelikle toplumun dilidir, fakat bireylerin kullanımı sırasında kendini göstermektedir (Ruhi, 2009, 25). Bireyler dili kullandıkça onu aynı zamanda geliştirmekte ve farklı bakış açılarıyla dönüştürmektedirler.

Söylem çözümlemelerinde ilk başlarda daha fazla dilbilimlerine odaklanılmış, zaman içerisinde özellikle sosyal bilimlere doğru genişleyen çalışmalar sayesinde, söylemin bilişsel, sosyal ve kültürel boyutlarını da tanımlamaya çalışılmıştır. Başka bir deyişle, söylem çözümlemesinin tanımında ve kuramının biçimlenmesinde hem metin hem de bağlam önemlidir. Bu nedenle sadece söylem şekli değil, kültürel ve sosyal anlam da önem kazanmaktadır (van Dijk, 1988, 23).

Söylem kuramı ise, sosyal bilimlerde gerçekleşen dilbilimsel dönüşüm neticesinde oluşmuştur. Farklı söylem kuramlarının birbirleriyle olan geçişlilikleri ve etkileşimleri göz önüne alındığında, bir bütün olarak tek bir söylem kuramından söz edilebilir. Bu kuram, en geniş anlamda J. Wilson ve N. Fairclough'un desteklediği gibi güç, hegemonya, ideoloji, çatışma, denetim ve biraz da sosyal teoriden oluşmaktadır. Sosyal teori de Saussurecü dilbilim kuramıyla Foucault'nun bilginin yapısını ve türlerini tartışan ve kendince açıklayan kuramın birleşimidir. Bunun yanında söz ve sözceleme merkezli olan söylem kuramı, teori olarak yapısalcı izleri takip etse de daha çok disiplinler arası post yapısalcı bir anlam taşır. Aslında genel olarak 1960'lı yıllarda Fransa'da Saussurecü dilbilimin ikili nosyonlarıyla meşgul olan eleştirmen, felsefeci ve edebiyat teorisyenlerinin çabasıyla öne çıkmıştır. Özel olarak da ilk defa 1920'lerin Rusya'sında Bahktin ve çevresinin fikirleriyle beslenmiştir (Elbirlik ve Karabulut, 2015, 48).

Bu noktada sosyal bilimlerle ilgili araştırmalara bakıldığında, 1970'lere kadar yaygın olarak içerik analizi yönteminin kullanıldığı görülmüştür. Ancak sonrasında eleştirel medya çalışmalarının yaygınlaşmasıyla birlikte, nicel bir yöntem olan içerik analizi sorgulanmaya başlamış ve nitel yönelimler başlamıştır. İçerik analizinde, dilin bir anlamlandırma süreci olarak ele alınması ve tekrarların tespitine yönelik yaklaşımların istenilen sonucu vermediği ortaya çıkmıştır. Belirlenen bir varsayım etrafında oluşturulan kategorileştirme işleminin çoğu zaman açıklayıcı olmadığı görülmüş ve haberi oluşturan sözcüklerin, cümle yapılarının yani söylemin analiz edilmesi arayışları ortaya çıkmıştır. Teunvan Dijk'ın ilk olarak 1983'te ortaya attığı ve 1988'de 'News as Discourse' adlı kitabında ilkelerini belirlediği haber söylemi analizi nitel analiz yöntemleri arasında öne çıkmıştır. Esasen 1940'larda doğmuş olan söylem analizi ve linguistik dallarının etkileşimi yoluyla genişlemiş ve interdisipliner bir nitelik kazanmıştır (Aktaran: Şeker, 2003, 102).

Haber söyleminin yaratılmasında ise, ideolojik görüşlerin açığa çıkarılması açısından özellikle terör olayları söz konusu olduğunda farklı haber sunumlarıyla karşılaşılmaktadır. Seçilen sözcüklerin, ifade biçimlerinin ve cümle yapılarının olayları, olguları anlama ve anlamlandırmada kamuoyu üzerinde etkin bir rol oynadığı söylenebilir. Bu yüzden medyanın terör haberleri konusundaki sorumluluğu devletin resmi ideolojisini tehlikeye atma olasılığı nedeniyle diğer toplumsal kurumlara göre daha önem taşımaktadır. Terör haberlerinin medyada yer alması, terörizmin haber edilmesi yoluyla eylemin ve eylemcilerin meşruluk kazanacağı, yayınlarla ulusal güvenliğin ve sivil halkın yaşam güvencesinin tehlikeye düşeceği gibi gerekçelerle terör haberlerine çeşitli sınırlamalar getirilmiş, terör haberciliğinde devlet kontrolünde ve denetiminde bir söylem gelişmiştir (Karaduman ve Batu, 2011, 361). Bu şekilde bir denetim olsa da, terörizm ve medya arasında yıllardır tartışılan çok yönlü ilişkiler ağı bulunmaktadır. Bunlara ek olarak terör eylemlerinin toplumu en çok etkileyen hadiseler olmasından dolayı, bu eylemlerin medya için haber değeri büyüktür. Aynı zamanda en çok merak uyandıran ve toplum tarafından en çok ilgi gören haberlerin terör haberleri olmasından dolayı, bu haberlere yazılı, görsel, işitsel, dijital, hatta sosyal medyada sıkça yer verilmektedir. Öyle ki saldırıların videoları haber ajansları tarafından servis edilmekte ve televizyonlarda yayınlanmaktadır. Gazetelerin internet sitelerinde saldırıların videolarının yanında, vahşetin fotoğraflarının galerisi de yapılmaktadır (Kazan, 2016, 110). Özellikle internet sitelerinde, bir haber, metniyle, fotoğrafıyla ve videosuyla birlikte

verilebilmektedir. Bu nedenle haberlerin okuyucuya aktarılması noktasında, kamuoyunda yaratacak olumsuz etkiyi de düşünmek gerekmektedir. Hem metin içindeki sözcük seçiminde, hem de fotoğraf ve videolardaki görüntülerin yüklenmesinde seçici olunmalıdır ve kışkırtıcı bir dil kullanımından kaçınılmalıdır.

Terör haberlerinde gerek çatışma gerek operasyon haberlerinin kurgusunda edilgen cümle yapısı hâkimdir. Terörle ilgili haberlerin ortak paydası, sıcak çatışmalar ve ölümler karşısında kamuoyunu sağduyuya çağıran bir sesleniş barındırmaktadır. Bölgede yaşanan şiddetin üstünü örten bir dili olan terör haberlerinde, çatışmaları alevlendirmemeye yönelik bir dilsel yapı kullanılmaktadır. Haber örneklerinde, yasa ve düzenin söz konusu olduğu durumlarda devletin güvenlik güçlerinin etken olarak kurgulandığı sözcük ve cümle yapılarıyla karşılaşılmaktadır (Karaduman ve Batu, 2011, 363).

Medya, İdeoloji ve Söylem İlişkisi

İdeoloji, en basit ifadeyle tüm sosyal sınıfları içeren bir olgu olarak tanımlanır ve bu sebeple ideolojik düzen, tüm sosyal sınıfların çıkarını gözetir bir şekilde oluşturulması gerekmektedir. Toplumsal yaşamla ilgili düşünce, anlamlar ve sembolik temsillerin bütünü olarak ifade edilen ideoloji, bu noktada kültürle çakışmaktadır. Farklı toplumsal anlam ve değerlerin çatıştığı toplumsal bir düşünce sistemi olan ideoloji, toplumsal iktidar ilişkilerini oluşturan düşünce ve anlamlardır ve bu toplumsal iktidar ilişkileri sayesinde oluşur (Sucu, 2012, 32). Medya ise, bu anlamda, belli güvenilir kaynaklar aracılığıyla egemen ideolojinin ve dolayısıyla söylemin dağıtıcısı veya yeniden üreticisi olarak ifade edilmektedir. Eleştirel yaklaşıma göre, haberler yapılandırılmış bir süreçtir ve haber üretim süreci, haberin nesnel ve tarafsız olarak yansıtılabileceği yanılsaması üzerine kurulmuştur (Özer ve Dağtaş, 2012, 284). Haber üretimi konusunda farklı uygulamalar yer alsa da genel olarak, haberin kamuoyunu ilgilendiren, belirli bir bilgi aktaran ve haber dili olarak uygun üsluba sahip özelliklerde olması gerekmektedir.

Bu bağlamda neyin haber olduğu ve neyin haber olmadığı konusundaki gazetecilik anlayışı, tarihsel olarak belirli ihtiyaçlara ve çıkarlara hizmet eden ticari basının eşliğinde oluşturulmaktadır. Bu süreçte haber değerleri yaratılmaktadır ki, haber değeri konusundaki tartışılarsa, genellikle onların, kavramsal ve sözlü olarak belirsiz bir bulut tarafından çevrelendiğini ileri sürmektedir. Genel olarak haber değerleri iki şekilde kullanılır. Birincisi, mevcut malzemenin haber bürosuna gidecek ve nihai üründe yer alacak parçaların seçiminde kullanılan ölçütü oluştururlar. İkinci olarak; parçaların sunumunda nelerin vurgulanacağını, nelerin görmezden gelineceğini ve izleyicilere sunmak için hazırlanan parçalarda nelere öncelik verileceğini belirten kurallardır. Böylece haber değerleri, haber dairesindeki pratiklere rehberlik eden, örtük ve sıklıkla kesin bir şekilde açıklayan mesleki bilgiler külliyyatından oluşan kurallardır (Golding and Murdock, 2008, 45-46). Bu şekilde yaratılan haber değerleri haberde kullanılan söylemle de ilişkilidir. Bazı noktalarda olay ne kadar büyük olursa olsun, uygun söylem kullanılmadığında istenilen etkiyi vermemektedir.

van Dijk'a göre söylem, iletişim etkinliği veya iletişimsel eylem bağlamında yakalanabilecek dilbilimsel şekil, anlam ve eylemden oluşan karmaşık bir birimdir. Örneğin bir toplantı, mahkeme ya da her türlü diyalog ortamında konuşmacı ve dinleyicinin bireysel ve sosyal özellikleri ve bulunduğu sosyal durum iletişimsel eylemi etkilemektedir. Benzer bir durum haber söylemlerinde de geçerlidir. Haber raporlarının anlaşılması onların bilişsel ve sosyal süreçlerinin, gazetecilerin atfettikleri anlamların ve okurların yorum süreçlerinin analizleriyle olmaktadır. Medyada kimin konuştuğu, ne söylediği ve söylenenlerin ne anlama geldiği medya söylemlerini analiz etmek adına önemlidir. Çünkü medyada hangi haberin yer aldığı, hangilerinin göz ardı edildiği ya da görünmediği bir tür söylem oluşturmaktadır (Aktaran: Ongun, 2014, 79).

İnternet Haberlerinde Söylem

Söylem, medya metinlerinde, edebiyat eserlerinde ya da sosyolojik çalışmalarda sıkça karşılaşılan ve hakkında tartışmalar yapılan bir kavramdır. Söylem kavramı, birbirinden farklı

alanlarda, her alanın kendi bakış açısıyla farklı biçimlerde tanımlanır. Ancak söylem kelimesi, örneğin tıbbi söylem ya da politik söylem olarak kullanıldığı gibi, altındaki genel düşünce, sosyal yaşamdaki farklı düzenlerde kişilerin ifade biçimlerinde dilin yapılandırılmasıdır (Elpeze Ergeç, 2010, 1).

İnternet gazeteciliği bu anlamda haber üretimi söz konusu olduğunda içinde yer aldığı ekonomik ve politik yapıyla ilişkilendirilmediğinde yüzeysel ve anlamsız kalır. Medyaya dair üretilen bilgiler, metinsel ve görsel olarak üretilerek izleyicilere ve okuyuculara yani bilginin tüketicilerine sunulmaktadır. Bilgi üretme aynı zamanda ekonomik bir işlemdir de çünkü bilgi de bir ürün gibi üretilir ve üretilen bilgiden haberi oluşturanlar maddi ya da manevi bir beklenti içerisinde olurlar. Geleneksel medyada haberden maddi beklentiler yaygın olurken, yeni medyada manevi beklentiler de yaygın olmaktadır. Yeni medya sunduğu haberlerle bireylere seslenmektedir. Özellikle youtube, facebook ve twitter gibi sosyal medya ağları ile bireyler habere karşı bir söylem içerisinde bulunarak kendilerini özne konumuna getirirler. Sosyal medyada haber söylemlerinde karşılıklı iletişimin kurulması bir yönde ideolojilerin de karşılıklı olarak devir daimini sağlamaktadır. İdeolojinin önemli taşıyıcılarından biri olan yeni medya, iletişimde sınır tanımazlığı ile ideolojinin sürekliliğinin devam etmesinde önemli bir araçtır. İdeolojinin bu derece medyaya hâkim olması hem haberin oluşumunda hem de habere tarafsız bakmayı önemli ölçüde kısıtlamaktadır (Sucu, 2012, 38-39).

Haber başlıklarına bakıldığında, özellikle internet haberciliğinde Türkçe cümle yapısında öğelerin dizilişine göre yüklem yeri önem kazanmakta ve sıklıkla yüklem kullanılmadığı göze çarpmaktadır. Haber başlıklarında yüklem, bildirimli cümle halinden çıkmakta, okuyucunun yüklemi tamamlaması beklenmektedir (Olgundeniz ve Çatalcalı, 2011, 179). Haberin giriş bölümlerinde ise, ana olayın teması, içeriği ve en önemlisi olaya ilişkin gazetenin bakışı (ideolojisi) hakkında ipuçları taşımaktadır. Ayrıca dikkatleri çekme özelliğine sahip fotoğrafların yazıları (resim altı yazıları) da giriş bölümleriyle aynı özelliğe sahiptirler (Yetkin, 2011, 47). İnternet haberlerinde konuyu daha ayrıntılı yansıtmak için bolca fotoğraf ve olayla ilgili video kullanımı yapılmaktadır. Söylem analizi yapılırken haber metni, fotoğraflar ve videolar bir bütün olarak görülmekte ve ona göre yorumlanmaktadır.

Yöntem

Çalışmada internet haberlerinin incelenmesi için Teun van Dijk'ın söylem analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu modelin kullanılmasının temel nedeni ise, haberin söylemini ve bu söyleme ilişkin pratikleri ortaya koyan bir model olmasıdır.

Söylem, yapılar tarafından biçimlendirilir, ancak yapıların biçimlendirilmesine ve yeniden biçimlendirilmesine, yeniden üretimine ve dönüşümüne de katkıda bulunur. Bu yapılar doğrudan doğruya söylemsel/ideolojik bir doğaya sahiptir (Fairclough, 2015, 124). Ayrıca söylem her birinin sonsuz şekilde birbirine bağlanabildiği, kendi kategorileri ve unsurları olan birçok düzeyde yapıyı içinde barındırdığı için oldukça karmaşıktır. İdeolojiler açık bir şekilde ifade edilebilir ve bu nedenle kolayca fark edilebilirler, ancak bu, aynı zamanda oldukça dolaylı, sezdirmeli, üstü kapalı bir biçimde, tonlama, duraksama veya bir zamir kullanmak gibi söylemin daha az belirgin yapılarında da meydana gelebilir (van Dijk, 2015, 51).

van Dijk tarafından geliştirilen haber söylemi çözümlemesi modeli bir tablo ile şu şekilde gösterilebilir (Özer, 2009, 92):

Tablo 1. T. Van Dijk söylem çözümlemesi modeli

A. Makro Yapı		B. Mikro Yapı
1. Tematik Yapı	2. Semantik Yapı	1. Sentaktik Çözümleme
a. Başlık	a. Durum	a. Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması
	1. Ana olayın girişi	b. Cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması
	2. Sonuçlar	
	3. Ardaalan bilgisi	
4. Bağlam Bilgisi		
b. Haber girişi	b. Yorum	2. Bölgesel Uyum
1. Spotlar	1. Haber kaynakları	a. Nedensel ilişki
2. Haber girişleri (spot olmadığında)	2. Tarafların haber yorumları	b. İşlevsel ilişki
c. Fotoğraf		c. Referansal ilişki
		3. Kelime seçimleri
		4. Haber retoriği
		a. Fotoğraf
		b. İnanıdırıcı bilgiler
		c. Görgü tanıkları

van Dijk, haber anlatısını sentaktik ve semantik olmak üzere iki dilsel çözümleme türünde ele almaktadır. Sentaktik çözümlemede, analiz birimi olarak haber metninde kullanılan cümlelerin gramatik yapılarına odaklanırken, semantik çözümlemede ise sözcüklerin, cümlelerin, kısaca bütün söylemin anlamı üzerinde durulması öngörülmektedir (Özer, 2011, 83). van Dijk'in eleştirel söylem çözümlemesi modeli makro yapının ve mikro yapının ayrı ayrı çözümlendiği iki ana bölümden oluşmaktadır. Makro yapı incelemesi haber anlatısında işlenen temayı yansıtan, haber üretiminde kullanılan şemanın incelenmesidir. Haber üretimi profesyonel rutinler altında sürekli olarak yapılmakta ve bu üretim bir şema tarafından organize edilmektedir. Başlıklar, haber girişleri, ana olay, haber kaynakları, ardaalan ve bağlam bilgisi, olayın taraflarının yorumları/değerlendirmeleri, fotoğraflar vb. unsurlar makro yapı içerisinde ele alınmaktadır. van Dijk'in modelinde çözümlemenin yapıldığı bir diğer bölüm de mikro yapıdır. Mikro yapı çözümlemesinde; sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve retorik çözümlemeleri yapılmaktadır. Sentaktik çözümlemede cümlelerin basit/karmaşık, aktif/pasif yapılarına bakılarak bir analiz yapılmaktadır. Haber metninde kullanılan sözcükler de ideolojik yapılanmanın anlaşılması açısından mikro yapı içinde analiz edilmektedir. Sözcük seçimlerine bakılarak sosyal aktörler hakkındaki temel inanç ve ideolojiler ortaya konmaktadır. Bölgesel uyum olarak adlandırılan çözümlemede ise, haber metninde ardı ardına gelen cümleler arasında oluşturulmaya çalışılan nedensel, işlevsel ve referansal ilişkiler ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır (Doruk, 2013, 115).

Bunun dışında söylem çözümlemelerinde en güçlü anlambilimsel kavramlardan biri olarak nitelenen 'ima', önemli ideolojik boyutlara sahip olduğundan söylenmeyenin çözümlenmesi, bazen daha açıklayıcı olabilmektedir. Bazı ideolojik imalar ise, haber aktörleri hakkında ilgisiz çok sayıda bilginin ya da ayrıntının verilmesiyle ortaya çıkmaktadır (van Dijk, 2007, 170).

Bulgular ve Yorum

Haber incelemeleri; 20 günlük süre kapsamında haber sitelerinde olaya ilişkin çıkan haberlerin ortak söylem yapıları tespit edilerek; saldırının ilk günü; saldırı sonrası haberler ve saldırganın yakalanmasına ilişkin haberler şeklinde yapılmıştır. Yoğun haber akışı nedeniyle, öne çıkan haber başlıkları incelemeye dâhil edilmiş ve temel söylem düzeyleri çerçevesinde ele alınmıştır.

Araştırmanın bulgularını ele almadan önce olayla ilgili şu şekilde bilgi verilebilir:

Olayın Ardalan Bilgisi

1 Ocak 2017 tarihinde, yılbaşı gecesinin ilk saatlerinde İstanbul Ortaköy’de bulunan Reina Gece Kulübü’nde bir saldırı gerçekleşmiştir. Emniyetin verdiği bilgiye göre; saldırıyı gerçekleştiren tek bir kişiydi ve saldırgan gece kulübüne silahla tarayarak girmiştir. Olayla ilgili İstanbul Valisi Vasip Şahin’in açıklaması özetle şöyledir:

Saat 01.22 sıralarında bir teröristin silahla uzun namlulu silahla önce kapı önündeki bekleyen polis memurumuzu ve sonra bir vatandaşımızı şehit ederek içeri girmiştir. Maalesef içeride çok acımasızca, sadece yılbaşını kutlamak için gelen masum insanlara acımasızca kurşun yağdırarak bu olayı gerçekleştirmiştir.

Saldırı, 39 kişinin hayatını kaybetmesi ve 69 kişinin de yaralanmasıyla sonuçlanmış ve saldırgan olay yerinde silahını bırakarak kaçmıştır. Ayrıca hayatını kaybedenlerin içinde birçok yabancı uyruklu insanlar da bulunmaktadır.

Saldırgan, ancak 16 Ocak 2017 tarihinde saldırının üzerinden 15 gün geçtikten sonra İstanbul Esenyurt’ta bir sitedeki apartman dairesine gece 23.30 sularında düzenlenen operasyonla ve ‘100 bin saatlik güvenlik kamerası görüntüleri’ incelenerek yakalanmıştır. Operasyonda ‘Ebu Muhammed El Horasani’ ismini kullandığı iddia edilen ve asıl adı Abdülkadir Masharipov olan saldırganın yanı sıra Kırgızistan, Senegal, Somali ve Mısır vatandaşı üçü kadın dört kişi daha gözaltına alınmış ve operasyon sırasında saldırganın yanında dört yaşındaki oğlunun da bulunduğu bilgisi verilmiştir.

Saldırgan, aslında saldırıyı İstanbul Taksim’de gerçekleştirmeyi planlamış, ancak oradaki güvenlik önlemlerini çok yoğun bulmuş ve sonradan eylemi söz konusu gece kulübünde gerçekleştirmiştir.

Saldırgan, yakalandıktan sonra, suçunu itiraf etmiştir ve parmak izi sonuçları da bunu doğrulamıştır. İstanbul Emniyet Müdürlüğü’nün verdiği bilgiye göre; 1983 Özbekistan doğumlu olan suçlu, Afganistan’da eğitim almış ve iyi yetiştirilmiş bir teröristtir. Ayrıca 4 dil bilen saldırganın ülkemize 2016 yılında geldiği bilinmektedir.

1 Ocak 2017 tarihinde gerçekleşen bu saldırının haberleri kategorilere ayrılmış ve başlıklar halinde sıralanarak incelemeye tabi tutulmuştur.

Saldırının Yapıldığı 1 Ocak Gününe Ait Haberler

Ele alınan bianet.org, ensonhaber.com ve internethaber.com internet haber sitelerindeki söz konusu saldırıya ait ilk gün haberlerinin başlıkları siteye girildiği saatlerle birlikte aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Saldırının yapılmasıyla ilgili ilk haberlerin başlıkları (Reina Saldırısı Haberleri Listesi, ensonhaber.com, bianet.org, internethaber.com)

Saldırının yapılmasıyla ilgili ilk haberlerin başlıkları (1 Ocak 2017)		
bianet.org	ensonhaber.com	internethaber.com
Ortaköy’de yılbaşı eğlencesine saldırı: 39 kişi öldü (05.36)	Ortaköy’deki Reina’da terör saldırısı (01.42)	Reina saldırısı hükümetten ilk açıklama (04.20)
Ortaköy’de yılbaşı saldırısına dünyadan tepkiler(12.14)	İstanbul valisinden Reina saldırısı hakkında açıklama (03.39)	Reina saldırısı görüntüleri öldüre öldüre giriyor (06.34)
CHP ve HDP’den Ortaköy’deki yılbaşı saldırısı için açıklama(13.17)	Görgü tanığı Reina’daki saldırıda yaşananları anlattı (04.14)	Neden Reina seçildi içeride çok sayıda... (07.06)
Başbakan Yıldırım: hiçbir ülke güvende değil(17.19)	Mevlüt Çavuşoğlu Reina saldırısıyla ilgili konuştu (11.06)	Reina saldırısı dehşet anında içeride kaç kişi vardı?(09.34)
		RTÜK’ten flaş Reina saldırısı açıklaması! (10.09)

bianet.org**Haber başlığı:** ‘Ortaköy’de yılbaşı eğlencesine saldırı: 39 kişi öldü’

bianet.org haber sitesinin gece kulübü Reina’ya yapılan saldırıyla ilgili ilk gün haberlerinde ilk olarak saat 05.36’da bu şekilde bir başlıkla haber girilmiştir. Başlık tek başına ele alındığında, olay mekânının, olayın tanımının ve sonucunun yer aldığı görülmektedir. Haber girişinde yapılan saldırının yer bilgisi, saldırı sonucunda 39 kişinin hayatını kaybetmiş olması ve saldırganın arandığı yazılmıştır. Ayrıca haberde Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez’in olayı kınadığı, İstanbul Valisi Vasip Şahin’in olaya ilişkin açıklaması ve RTÜK’ten olayla ilgili geçici yayın yasağı verildiği bilgisi de yer almaktadır. Haberde saldırının bir terör saldırısı olduğu belirtilmiş ve olay görüntülerini yansıtan iki adet fotoğraf kullanılmıştır. Fotoğraflar olayı aktarma ve kanıtlama özelliklerine sahiptir. Haberin cümle yapılarına bakıldığında çoğunlukla aktif yapının kullanıldığı görülmektedir. Haberde ayrıca aralıklı saatlerde yeni bilgiler girildiği ve olayla ilgili çoğunlukla betimleme cümlelerinin kurulduğu görülmüştür.

Haber başlığı: ‘Ortaköy’de yılbaşı saldırısına dünyadan tepkiler’

Eğlence merkezinde olayın ağır sonuçlara yol açması ve hayatını kaybedenlerin içinde çok sayıda Türk vatandaşı olmayan insanların da bulunması nedeniyle dünyadan taziye ve kınama mesajlarının verildiği ‘Ortaköy’de yılbaşı saldırısına dünyadan tepkiler’ başlıklı haberde ABD, Kanada, Fransa, Meksika, İran, Yunanistan gibi birçok ülkenin mesajları yer almıştır. Haber başlığında ‘yılbaşı saldırısına’ derken bir genelleme yapıldığı; alt başlıklarda ise ülkelerin isimlerinin verildiği ve bu şekilde bir sıralamaya gidildiği görülmektedir. Haber fotoğrafı olarak ise, olay mekânını anlatan bir fotoğraf seçilmiştir.

Haber başlığı: ‘CHP ve HDP’den Ortaköy’deki yılbaşı saldırısı için açıklama’

Bu haberde CHP ve HDP’nin yazılı açıklamaları alt başlıklar halinde verilmiştir. Haberde özellikle CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun eğlence merkezine yapılan saldırıya ilişkin sözleri tırnak içinde başlıklara ayrılmıştır; “Ülkemiz terör örgütlerinin açık hedefi”, “Akılcı, bilimsel ve milli politika yok” ve “Yetki sahipleri hesap vermiyor” gibi alt başlıklar kullanılmıştır. Diğer ele alınan başlıklarda olduğu gibi yine olay başlıkta genelleme yapılarak ‘yılbaşı saldırısı’ olarak adlandırılmış, ancak olay ele alındığında, bir eğlence mekânına yapılan terör saldırısı olduğu sadece, saldırı gününün yılbaşı olarak belirlenmesine vurgu yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda haber sitesinde, haberlerin genel olarak saldırının yılbaşı eğlencesini bozmak için yapılmış olduğuna ilişkin bir söylem yaratma çabasına girildiği gözlenmektedir.

Haber başlığı: “Başbakan Yıldırım: hiçbir ülke güvende değil”

Son olarak bu haberde Başbakan Binali Yıldırım’ın saldırıya ilişkin konuşması uzun uzun verilmiştir. Haber başlığında kişinin sözlerine yer verildiği ve yine bir genellemeye gidildiği görülmektedir. Haberin tamamına bakıldığında ise, alt başlıklar da dâhil olmak üzere Başbakan’ın sözlerinden oluştuğu, bu nedenle cümlelerin tırnak içinde verildiği ve haberi aktaranın bir katkısı olmadığı anlaşılmaktadır.

ensonhaber.com**Haber başlığı:** ‘Ortaköy’deki Reina’da terör saldırısı’

Haberin başlığına bakıldığında, yer, mekân ve durum bilgisi verilmiş olduğu görülmektedir ve başlıktan olayın ne olduğu çıkarımı yapılabilmektedir. Haber başlığında bu bilgiler verildiği için bir özleştirme yapıldığı söylenebilir. Haber girişinde ise, olayı ne olduğu tam olarak anlatılmış, olayın sonucunda neler olduğunun bilgisi açık bir şekilde verilmiştir. Haberde sade ve kısa bir sunumla olay anı anlatılmış ve haberin sonunda olayla ilgili 1 fotoğraf, 2 de video bulunmaktadır. Fotoğraf ve videolar olayı kanıtlar niteliktedir. Haber ‘son dakika haberi’ olarak girilmiştir. Bu haber sitesinin olayı, ‘yılbaşı saldırısı’ olarak nitelendiren bianet.org’tan farklı olarak; ‘terör saldırısı ya da Reina saldırısı’ şeklinde adlandırdığı ve o şekilde haberlerine vurgu yaptığı dikkat çekmektedir.

Haber başlığı: ‘İstanbul valisinden Reina saldırısı hakkında açıklama’

Haberin başlığından haber metninin nasıl olacağını çıkarımı yapılabilmektedir. Ancak başlık cümlesinde yüklem eksik olduğu görülmektedir. Haberde İstanbul Valisi Vasip Şahin’in olayla ilgili konuşmasıyla olayın ‘vahşice ve acımasızca’ olduğu, ‘orada sadece yılbaşını kutlamak, eğlenmek için gelmiş masum insanların üzerine acımasızca kurşun yağdırarak’ olayın meydana geldiği anlatılmıştır. Haberin tamamı Vali Şahin’in konuşmasından oluşmuş ve bu nedenle haber, tırnak işareti içerisinde verilmiştir.

Haber başlığı: ‘Görgü tanığı Reina’daki saldırıda yaşananları anlattı’

Olayda yaşananların görgü tanığının ifadesinden aktarıldığı bu haberde saldırı anı açık bir şekilde anlatılmıştır.

Oradaydık. Eğleniyorduk. Yılbaşı gecesi arkam dönüktü birden bire insanlar koşuşturmaya başladılar. Sonra eşim bana sakın korkma dedi. Üzerime atladı. İnsanlar üzerimden koştular. Eşim 3 yerinden vuruldu. Üzerimden insanları sıyırıp çıktım. Çok korkunçtu. Birisi tarıyordu. İki kişi silahla ateş ediyordu. Barut kokuyordu içerisi. Sonra bayıldım. Ayıldım. Eşim kanlar içinde. İnsanlar kanlar içindeydi. Cam kırıkları vardı, insanlar üzerimize basarak geçtiler.

Haberde bu şekilde olayı yaşayan kişinin tanıklığıyla saldırının büyüklüğü anlatılmıştır. Haber girişinde görgü tanığının ve olay anının bilgisi verilmiştir. Haberde olayın betimlemesi yapılarak, haberi okuyan kişinin olay anını gözlerinde canlandırabilmesi sağlanmak istenmiştir.

Haber başlığı: ‘Mevlüt Çavuşoğlu Reina saldırısıyla ilgili konuştu’

Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu’nun Twitter’den olayla ilgili yaptığı açıklamayı konu alan haberde dolaylı ve doğrudan anlatımlara başvurulduğu görülmektedir. Haber girişinde dolaylı anlatımla Çavuşoğlu’nun hayatını kaybedenlere rahmet dilediği bilgisi verilmiştir. Sonrasında ise, doğrudan anlatımla açıklamanın tamamı olduğu gibi aktarılmıştır.

internethaber.com

Eğlence merkezine yapılan saldırı hakkında; internethaber.com haber sitesinde, çalışmada ele alınan diğer haber sitelerine göre daha fazla haber girildiği görülmüştür.

Haber başlığı: ‘Reina saldırısı hükümetten ilk açıklama’

Haberde Adalet Bakanı Bekir Bozdağ’ın konuya ilişkin yaptığı açıklama, ‘hükümetten gelen ilk açıklama’ olarak nitelendirilerek verilmiştir. Haber başlığına bakıldığında, eksik bir cümle yapısı olduğu, olayın tam olarak aktarılmadığı ve bir genelleme yapıldığı görülmektedir. Ancak haber girişi okunduğu zaman haber daha iyi anlaşılacaktır. Haber başlığının cümlesinde yüklem olmadığı görülmektedir. Haberde dolaylı ve doğrudan anlatımlara yer verilmiştir. Bozdağ’ın Twitter hesabından olay hakkında yaptığı açıklama haberin konusunu oluşturmaktadır.

Haber başlığı: ‘Reina saldırısı görüntüleri öldüre öldüre giriyor’

Yine bu başlıkta eksik bir cümle yapısı göze çarpmaktadır. Haber başlığına tek başına bakıldığında zaman olayın ne olduğu tam olarak anlaşılammamaktadır. Haber başlığında ve ana metninde fazlasıyla ‘ölü ve öldüre öldüre, dehşet’ söylemleri yer almaktadır. Ancak haber dilinde ‘ölü’ kelimesi yerine ‘hayatını kaybedenler’ ifadesinin kullanılması daha uygundur. Haberin sonunda olayı kanıtlayan ve aktaran 2 adet video ve 1 fotoğraf da kullanılmıştır.

Haber başlığı: ‘Neden Reina seçildi içeride çok sayıda...’

Diğer bir haberde saldırı mekânının neden Reina gece kulübü olarak seçildiğinin üzerinde durulmuştur. Saldırının Reina’da yapılmasının sebebi ise, o gün gece kulübünde uluslararası bir eğlence programının olduğu ve bu nedenle burasının seçildiği yazılmıştır. Haber başlığında bir anlaşılabilirlik söz konusudur ve cümle sonunda kullanılan üç nokta ile anlaşılabilir ifade kuvvetlendirilmiştir. Haberin manşeti ve ilk paragrafı okunduğu zaman olay anlaşılacaktır. Haberde ‘söylendi, belirtildi’ gibi edilgen cümleler kullanılmıştır.

Haber başlığı: ‘Reina saldırısı dehşet anında içeride kaç kişi vardı?’

Haber sitesinden yayınlanan bir diğer haberde olay anında gece kulübünde kaç kişinin olduğu bilgisi sorgulanmaktadır ve cevap olarak haberde ‘net bir bilgi olmamakla birlikte 700-800 kişinin var olduğu bilinmektedir’ şeklinde yazılmıştır. Başlık soru cümlesi şeklinde olup, olay ‘dehşet anı’ olarak adlandırılmıştır. Başlığın soru cümlesi şeklinde olmasıyla okuyucuda merak uyandırmak amaçlanmıştır. Haberin tamamına bakıldığında yine edilgen yapıli cümleler göze çarpmaktadır.

Haber başlığı: ‘RTÜK’ten flaş Reina saldırısı açıklaması!’

Son olarak sitede saldırı gününe ilişkin RTÜK’ün yayın yasağı getirdiğini belirten bir habere yer verilmiştir. Haberde RTÜK’ten gelen açıklama tırnak içinde yazılmıştır. Haberin başlığında ünlem işareti kullanılarak dikkat çekilmek istenmiştir. Ayrıca başlıkta cümle yapısı olarak düşünüldüğünde yüklem eksik olduğu göze çarpmaktadır. Haber dolayli ve doğrudan anlatimli cümlelerden oluşmaktadır. Çoğunlukla tırnak işareti içinde RTÜK’ün yaptığı açıklama açık bir şekilde aktarılmıştır.

Üç sitenin haberleri değerlendirildiğinde sadece bianet.org haber sitesinin olayı ‘yılbaşı saldırısı’ olarak nitelendirdiği, diğer sitelerinse ‘Reina saldırısı ya da terör saldırısı’ olarak adlandırdığı görülmektedir.

Saldırı sonrasındaki haberler

Saldırı sonrasındaki haber başlıkları ve haberlerin siteye giriş tarihleri Tablo 3’te gösterilmiştir:

Tablo 3. Saldırısı sonrasındaki haberler

Saldırı sonrasındaki haberler		
bianet.org	ensonhaber.com	internethaber.com
20 saldırı, 358 ölüm, sıfır istifa, aynı açıklama(2 Ocak 2017)	Hakem Süleyman Belli’den skandal Reina saldırısı paylaşımı (2 Ocak 2017)	Sosyal medyada paylaşılanlara dava! (2 Ocak 2017)
TBB’den Ortaköy saldırısını övenlere suç duyurusu (2 Ocak 2017)	Fransız şarkıcıdan Reina saldırısına övgü (10 Ocak 2017)	Reina saldırısına en güzel cevap Türkiye’de tatil yapmaktır! (2 Ocak 2017)
Reina saldırısı sonrası sosyal medyanın hali (7 Ocak 2017)		Reina saldırısı otopside çıkan korkunç detay! (2 Ocak 2017)
		Reina saldırısı bomba iddia katliam emrini o vermiş (4 Ocak 2017)

bianet.org**Haber başlığı:** ‘20 saldırı, 358 ölüm, sıfır istifa, aynı açıklama’

Saldırıdan sonra 2 Ocak’ta bianet.org’ta ‘20 saldırı, 358 ölüm, sıfır istifa, aynı açıklama’ şeklinde başlık atılmıştır. Haber başlığı çarpıcı bir başlık olarak dikkat çekmekte ancak haber spotu ve haberin ilk paragrafı okunduğu zaman anlatılmak istenen açıklığa kavuşmaktadır. Başlıkta bir genelleme söz konusudur ve yine yüklem eksikliği bulunmaktadır. Haberde bu konuda araştırma yapıldığı ve 1 yıl boyunca 20 büyük saldırı gerçekleştiği, bunun sonucunda 358 kişinin hayatını kaybettiği, ancak ‘devlet erkani’nin her seferinde benzer açıklamayı yaptığı iddia edilmiştir. Haberin içeriğinde ayrıca diğer büyük saldırıların tarihleri ve hayatını kaybedenlerin sayıları verilmiştir. Diğer terör saldırılarından örneklendirme yaparak haber söylem alanını genişletmiştir.

Haber başlığı: ‘TBB’den Ortaköy saldırısını övenlere suç duyurusu’

Yine aynı gün yayınlanan ‘TBB’den Ortaköy saldırısını övenlere suç duyurusu’ başlıklı haberde Türkiye Barolar Birliği’nin Ortaköy’deki saldırı sonrası sosyal medya üzerinden saldırıyı öven mesajlar hakkında suç duyurusunda bulunulduğu bilgisi yer almaktadır. Bu haberde bir sivil toplum kuruluşundan saldırıyı övme eylemine gelen tepkiye yer verme söz konusudur.

Haber başlığı: ‘Reina saldırısı sonrası sosyal medyanın hali’

7 Ocak günü yayınlanan ‘Reina saldırısı sonrası sosyal medyanın hali’ başlıklı haberde ise, söz konusu olayla ilgili sosyal medyada yapılan tartışmaların eleştirisi yapılmıştır:

Katliamda hayatını kaybetmiş insanlar üzerinden yapılan alaylar, içki içmelerinden dolayı katliamı hak ettiklerini söyleyen korkunç sözler, mini etek giymelerinden oradakilerin eskortluk yaptıklarına kadar türlü iftira, hakaret ve nefret söylemleri ortalığa saçıldı. Çok uzun süredir farklı gündem konularında türeyen nefret söylevcileri artık çok daha cüretkâr ve korkusuz biçimde birçok kullanıcıyı hedef alan nefret dolu tweetleri paylaştı...

Bu sözlerle sosyal medyada saldırıyla ilgili yapılan alaycı söylemler ve nefret söylemleri sert bir dille eleştirilmiştir. Haber başlığından habere ilişkin bilgi çıkarımı tam olarak yapılamamaktadır. Fakat haber girişinde ana bilgiler açık bir şekilde verilmiştir. Diğer mecralara göre, daha “özgür” paylaşımların yapıldığı sosyal medyada terör saldırısıyla ilgili nefret sözleri, haberde kınanmıştır.

ensonhaber.com

Haber başlığı: ‘Hakem Süleyman Belli’den skandal Reina saldırısı paylaşımı’

Türkiye Futbol Federasyonu (TFF)’na bağlı Kütahya il hakemi Süleyman Belli’nin kişisel Facebook hesabından yaptığı paylaşımı ilgili TFF’nin yaptığı açıklamayı aktaran bu haber başlığında; yapılan paylaşımı ‘skandal’ diye nitelendirilerek bir yorum getirilmiştir. Bu ifadeden paylaşımın olumsuz olduğu anlaşılmaktadır. Başlıkta paylaşımı yapan kişinin kimliği de verilmiş ve bu şekilde bir özelleştirme yapılmıştır. Haberin içeriğinde TFF’nin konuyla ilgili açıklaması doğrudan ve dolaylı aktarım yapılarak yazılmıştır. Ayrıca doğrudan aktarımlar tırnak işareti içerisine alınmadan yazılmıştır.

Haber başlığı: ‘Fransız şarkıcıdan Reina saldırısına övgü’

Haber başlığında şarkıcının Fransız olduğuna vurgu yapılmıştır. Başlık tamamlanmamış bir cümleden oluşmaktadır. Haber girişinde ise, şarkıcının kim olduğu ve nasıl bir övgü yaptığına dair bilgiler yer almaktadır. Yer yer yorumlar bulunan haber metninde, söz konusu şarkıcı çoğunlukla ‘küstah’ olarak nitelendirilmiştir. Haberde ayrıca yazılan şarkının sözleri tırnak içinde ve koyu puntolarla vurgu yapılarak verilmiştir.

internethaber.com

Haber başlığı: ‘Sosyal medyada paylaşımlara dava!’

Saldırıdan bir gün sonra 2 Ocak günü yayınlanan bu haberin başlığında ilk bakışta haber tam olarak anlaşılabilir değildir. Ancak haber spotunda gerekli açıklamalar yapılmıştır. Başlıkta ünlem işareti kullanılarak okuyucuda merak uyandırılmaya çalışılmıştır. Adalet Bakanı Bekir Bozdağ’ın Reina saldırısını övecek şekilde paylaşım yapanlara dava açılacağını söylemesi bu haberin içeriğini oluşturmaktadır. Bakan Bozdağ’ın Twitter hesabından yaptığı açıklama doğrudan ve dolaylı anlatım şekilleriyle aktarılmıştır.

Haber başlığı: ‘Reina saldırısına en güzel cevap Türkiye’de tatil yapmaktır!’

İngiltere’de yayınlanan bir gazetede Simon Calder imzalı bir yazıdaki sözlerden oluşan bu haber başlığında yazıyı yazan kişinin sözlerinin bir kısmı kullanılmıştır. Haber başlığı tam cümle niteliğindedir. Haber metninde ‘deniyor, ifade ediliyor’ şeklinde edilgen cümle yapıları yer almaktadır. Haberin geri kalanında yazılan yazı doğrudan anlatımla tırnak işareti içinde verilmiştir.

Haber başlığı: ‘Reina saldırısı otopside çıkan korkunç detay!’

Haber başlığı tek başına düşünüldüğünde, eksik bir cümle yapısı ve ‘korkunç’ kelimesinden yola çıkılarak yapılan bir nitelendirme söz konusudur. Bu şekilde çarpıcı sıfatlar kullanılarak dikkat çekilmeye çalışılmaktadır. Bu noktada detaylar ve fazlaca ayrıntı verilmesi internet haberciliğinde sıkça başvurulan kullanımlardır. Başlıkta yine ünlem işareti kullanılarak

dikkat çekilmek istenmiştir. Haber girişinde ise, ‘tüyler ürperti’ gibi sözlerle nitelermeler devam etmektedir. Saldırıda hayatını kaybedenlerin otopsi detaylarını anlatan bu haberde söz konusu detaylar koyu puntuyla vurgu yapılarak verilmiştir.

Haber başlığı: ‘Reina saldırısı bomba iddia katliam emrini o vermiş’

4 Ocak günü yayınlanan bu haberin başlığında yine eksik bir cümle yapısı mevcuttur ve cümlede bir belirsizlik söz konusudur. ‘O’ diyerek nitelendirilen kişi ancak haberin ilk paragrafında verilmiştir. Haber girişinde ise, ‘Teröriste katliam emrini kim verdi, plan nerede yapıldı?’ şeklinde merak uyandıracak soru cümleleri kullanılmıştır. Haber metninin tamamında ‘iddia edildi, öne sürüldü’ şeklinde öznesi belirli olmayan cümle yapıları vardır.

Saldırının yakalanmasına ilişkin haberler

16 Ocak 2017 tarihinde saldırgan Abdülkadir Masharipov’un yakalanmasından sonraki haberlerin başlıkları ve haber sitelerine girilen tarihler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 4. Saldırının yakalanmasına ilişkin haberler

Saldırının yakalanmasına ilişkin haberler		
bianet.org	ensonhaber.com	internethaber.com
Reina saldırganı yakalandı (17 Ocak 2017)	Reina saldırısında emniyetin büyük çabası (17 Ocak 2017)	Reina katliamcısı yakalandı! (17 Ocak 2017)
Vali: Reina saldırganı suçunu kabul etti, parmak izi eşleştirdi (17 Ocak 2017)	Yakalanan Reina saldırganının ilk ifadesi (18 Ocak 2017)	Reina saldırganıyla ilgili Emniyet’ten son dakika açıklama (17 Ocak 2017)

bianet.org

Haber başlığı: ‘Reina saldırganı yakalandı’

17 Ocak günü yayınlanan bu haber, saldırganın İstanbul Esenyurt’ta düzenlenen operasyonla yakalanmasını konu almaktadır. Haberin başlığında sadece durum anlatılmış, yer bilgisi verilmemiştir. Haberin spotunda ve girişinde olay, edilgen cümle yapılarıyla anlatılmıştır. Haber fotoğrafı olarak saldırganın ‘darpedilmiş’ fotoğrafı kullanılmış ve bu fotoğrafta saldırgan açıkça görülmektedir. Haber oldukça kısa ve sadece en temel bilgilerden oluşmaktadır.

Haber başlığı: ‘Vali: Reina saldırganı suçunu kabul etti, parmak izi eşleştirdi’

Haberde İstanbul Valisi Vasip Şahin’in Reina saldırısı failinin yakalanmasının ardından yaptığı açıklama yer almaktadır. Haber başlığı Vali Şahin’in konuşmasından seçilen bir cümleden oluşmaktadır. Haber metninde dolaylı ve doğrudan anlatımlara başvurulmuştur. Haberde saldırganın özellikleri ve nasıl yakalandığı anlatılmaktadır.

ensonhaber.com

Haber başlığı: ‘Reina saldırısında emniyetin büyük çabası’

Bu haberin başlığına bakıldığında saldırganın yakalandığı anlamı çıkarılmamaktadır. Ancak haber spotunda ve girişinde gerekli bilgiler verilmiştir. Haberin başlığında ve içeriğinde saldırganın yakalanmasından dolayı emniyete övgü yapılmıştır. Emniyetin saldırganı yakalamak için ‘büyük bir çaba sarf etmesi’ metin içinde tekrar vurgulanmıştır. Haber fotoğraflarında saldırganın darpedilmiş görüntüleri yer almaktadır. Devletin güvenlik güçlerine yapılan vurgular bulunmaktadır.

Haber başlığı: ‘Yakalanan Reina saldırganının ilk ifadesi’

Haber metninde olay fazlasıyla açık bir şekilde anlatılmıştır:

İlk olarak Başakşehir’de örgütün bir evine yerleştirildi. Eylemden iki gün önce Zeytinburnu’na taşındı. Yılbaşı gecesi Reina’da 39 kişiyi öldürdü. Katliamın ardından flashbang’lerden birini elinde patlatarak, yaralıymış gibi Reina’dan çıktı. Bindiği taksinin

sürücüsüne parası olmadığını söyleyince Kuruçeşme’de indirildi. Daha sonra yine bir taksi çevirdi. Parası olmadığını, Zincirlikuyu’ya kendisini bırakmasını istedi. Zincirlikuyu’da başka bir taksiye binerek parayı indiginde vereceğini belirtti. Zeytinburnu’na geldi. Bir Uygur restoranında çalışan arkadaşlarından taksi parasını aldı. Geceyi burada geçirdi.”

Olayın bu şekilde açık açık anlatılması sakıncalı durumlar yaratılmasına sebebiyet verebilir. Ayrıca olay anı, yaşayan kişiyi bizzat görmüş gibi anlatılmaktadır. Haberde saldırganın ifadesi doğrudan ve dolaylı şekillerde aktarılmıştır. Haberin başlığından haber metninin çıkarımı yapılabilmektedir.

internethaber.com

Haber başlığı: ‘Reina katliamcısı yakalandı!’

17 Ocak günü yayınlanan bu haber başlığında ünlem işareti kullanılarak hem merak uyandırılmak istenmiş, hem de olayın büyüklüğüne vurgu yapılmıştır. Ayrıca saldırgan ‘katliamcı’ olarak nitelendirilmiştir. Haber girişinde saldırganın kim olduğu, nerede ve ne zaman yakalandığının bilgisi verilmiştir. Bu haberde failin suçunu itiraf ettiği söylenmiştir, ancak ifadesi ensonhaber.com haber sitesinde olduğu gibi açık açık verilmemiştir. Haber metninde saldırganın yakalanma anı, operasyonun nasıl gerçekleştirildiği ve failin ilk polisi gördüğünde neler yaptığı, emniyetin verdiği bilgilere göre anlatılmaktadır.

Haber başlığı: ‘Reina saldırganıyla ilgili Emniyet’ten son dakika açıklama’

Haberin metninde ve içeriğinde ‘son dakika, flaş, dikkat çekici, şaşırtıcı’ gibi ifadeler okuyucuda merak uyandırmak için bolca kullanılmıştır. Haberde teröristin özellikleri ve yakalandığı evin detayları emniyet görevlilerinin ve Vali Vasip Şahin’in verdiği bilgiler doğrultusunda aktarımlar yapılmıştır. Haberde ayrıca emniyet görevlilerinin failin yakalanmasında gösterdikleri büyük çabayı anlatan ifadeler yer almaktadır. Bu noktada emniyet görevlilerin başarısına vurgu yapılmıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

Terör haberlerinin internet haberlerinde nasıl ele alındığını ve terör haberlerinde internet gazetelerinin nasıl bir söylem kullandığını araştırma amacını taşıyan bu çalışmada; sitelerin kullandıkları haber dili ve üslubu bakımından bazı noktalarda farklılaştığı görülmüştür. Ancak haber başlıklarının yazılışı, haberlerin fazlasıyla betimleyerek verilmesi gibi özellikle biçimsel yönden benzeşmeler olması da dikkat çekmektedir. İnternet haber sitelerinde 1 Ocak 2017 tarihinde gerçekleşen terör saldırısı haberlerinin söylemini inceleyen bu çalışmanın sonuçları şu şekilde sıralanabilir:

- 1 Ocak 2017 saat 01.22 sıralarında İstanbul Ortaköy’de Reina Gece Kulübü’nde gerçekleşen terör saldırısını, ele alınan haber sitelerinden saat 01.42’deki haberle ilk duyuran ensonhaber.com haber sitesi olmuştur. Sonrasında gecenin ilerleyen saatlerinde haberle ilgili gelişmeler ve yapılan açıklamalar anbean duyurulmuştur.
- ensonhaber.com haber sitesinde terör saldırısı ‘Reina Saldırısı’ şeklinde adlandırılmış olup haber başlıklarında ve haber metninde bu şekilde yazılmıştır.
- ensonhaber.com haber sitesi haberlerinde ‘vahşice, acımasızca’ gibi ifadeler kullanarak olayı sıfatlarla betimleme, ajite etme ve olayın büyüklüğünü sıfatlar aracılığıyla kurgulama yoluna gitmiştir.
- Son olarak sitenin saldırganın yakalanmasından sonraki haberlerine bakıldığında; haberlerinde olayı fazlasıyla detaylandırarak, eylemleri oluş sırasıyla sanki o an ordaymış gibi verdiği dikkat çekmektedir.
- internethaber.com haber sitesi ise, saat 04.20’de olayı duyuran ilk haberini yayımlamıştır. Bir internet haber sitesi için bu kadar büyük bir olayı saatler sonra vermek gecikme olarak nitelendirilebilir. Sonrasında gelişmeler gün içinde verilmiştir.

- Genel olarak haber başlıklarında; eksik cümle yapısı, sonunda üç nokta ya da ünlem işareti konularak oluşturulan cümleler ve soru cümlesi şeklinde oluşturulmuş başlıklar kullanılmıştır. Bu şekilde başlıkta merak uyandırıp okuyucuya haberin devamını okutmak için daha çok 'tıklanmak' amaçlanmıştır.

- internethaber.com haber sitesi haberlerinde 'ölü, ölüm, öldüre öldüre, dehşet, korkunç, tüyler ürpertti, bomba iddia' gibi ifadeleri fazlasıyla kullanmıştır. Site bu ifadelerle olaya hem yorum getirmiş, hem de haber etiğini ihlal etmiştir.

- Son olarak haber metinlerindeki başka bir ayrıntı ise, 'söylendi, belirtildi' gibi edilgen çatılı cümlelerin çokça kullanılmış olmasıdır.

- bianet.com sitesinin olayı ilk duyuran haberini o gece saat 05.36'da paylaşmış ve sonrasında yine detay haberleri girmiştir. Yine ilk haberin oldukça geç girildiği görülmektedir.

- bianet.com haber sitesi diğer iki siteden farklı olarak olayı 'yılbaşı saldırısı' olarak adlandırmıştır ve olayı o şekilde nitelendirmiştir. Buradan da anlaşılmaktadır ki, bu site olayı; gece kulübüne yapılmış bir saldırı değil de, yılbaşı gününe bağlı olarak yapılmış bir saldırı olarak değerlendirmiştir.

Genel olarak bakıldığında ele alınan bütün siteler, haberlerin inandırıcılığını güçlendirmek için haberlerinde birçok fotoğraf kullanmıştır. Ayrıca internet haberciliğinin multimedya avantajı da kullanılarak haberler video, görsel ve grafiklerle güçlendirilmiştir. Bunun dışında haberlerde haber kaynağını belirtmek için doğrudan ve dolaylı anlatımlara başvurulduğu göze çarpmaktadır.

Bunlara ek olarak, haber başlıklarında genel olarak durum ve olay mekânı bilgisi verilmiştir. Ancak başlıklardaki eksik cümle yapılarıyla okuyucuda merak uyandırılmak istenmiştir. Haber girişlerinde ya da spotlarda olayla ilgili kısaca olayın ana bilgileri verilmiş, geri kalan detaylar ise, haberin ilk paragrafında ve devamında net bir şekilde açıklanmıştır. Burada, söz konusu siteler haberlerinin çoğunlukla ters piramit haber yazma modelini kullandığı görülmektedir.

Haberlerin anlamsal inşaları bağlamında 3 site arasındaki en büyük farklılıklar olayın 'terör saldırısı' ve 'yılbaşı saldırısı' olarak nitelendirilmesindeki ayrım ve teröristin yakalanmasından sonra emniyetin başarısına yapılan vurgular bağlamında ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak internet haber sitelerinin terör haberlerini nasıl aktardığı ve aktarırken nasıl bir dil kullandığının araştırıldığı bu çalışmada ortaya çıkan sonuç; internet sitelerinin haber yazımı ve sunumunda benzeştiği, ancak haberi ele alış ve söylemlerinde haber sitelerinin ideolojik yapılarıyla bağlantılı olarak birtakım farklılıklar olduğudur. Yine geleneksel medyayla kıyaslandığında internet gazetelerinde özellikle sıfat ve çarpıcı bazı ifadelerin, başlık ve haber metinlerinde haber etiğini ihlal edecek biçimde kullanıldığı görülmüştür.

Kaynakça

- Doruk, Ö. (2013). Disiplin Toplumu ve Haber Söylemi: Gökkuşuğu Derneği'nce Yapılması Planlanan Yürüyüşün Engellenmesine İlişkin Haberlerin Çözümlemesi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(2), 106-132.
- Elbirlik, T. ve Karabulut F. (2015). Söylem Kuramları: Bir Sınıflandırma Çalışması. *Dil Araştırmaları Dergisi*, 17, 31-50.
- Elpeze Ergeç, N. (2010). *Medya ve Söylem*. Ankara: Pegem Akademi,
- Fairclough, N. (2015). Dil ve İdeoloji. B. Çoban ve Z. Özarslan (Ed.). *Söylem ve İdeoloji* (s. 121-135), İstanbul: Su Yayınları.
- Golding, P. and Murdock G. (2008). İdeoloji ve Kitle İletişim Araçları: Belirlenim Sorunu. L. Yaylagül ve N. Korkmaz (Der.). *Medya, Popüler Kültür ve İdeoloji* (s. 23-58). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Karaduman, S. ve Batu, N. M. (2011). Televizyon Haberlerinde Terörizm Olgusunun TRT'nin Haber

- Söylemi Bağlamında İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 359-374.
- Kazan, H. (2016). Terör-Medya İlişkisi ve Medyada Terör Haberciliği. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 12, (24), 109-146.
- Kocaman, A. (2009), *Söylem Üzerine*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Olgundeniz, S. S. ve Çatalcalı, A. (2011). Dergi Kapaklarında Kullanılan Haber Başlıklarının Dili ve Söylemi: Diyet ve Moda Haberleri Aracılığıyla Oluşturulan Kadın Kimlikleri. *Selçuk İletişim Dergisi*, 7 (1), 174-191.
- Ongun, Ö. (2014). Uluslararası Habercilik ve Söylem: Türkiye'deki Gazetelerin Suriye İç Savaşını Yansıtma Biçimleri. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 20, 77-97.
- Özer, Ö. (2009). *Eleştirel Haber Çözümlemeleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Özer, Ö. (2011). *Haber Söylem İdeoloji Eleştirel Haber Çözümlemeleri*. Konya: Literatürk Yayınları.
- Özer, Ö. ve Dağtaş, E. (2012). Haber Söylemi: 11 Nisan 2011 Tandoğan Meydanı'ndaki "Esnaf Toplanması"nın Medyadaki Sunumu. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 16, 281-307.
- Pazarbaşı, B. ve Koç, S. (2009). 03 Ocak 2008'de Diyarbakır'da Yaşanan Bombalı Terör Eylemi ve Basın Söylemleri. M. Şeker ve N. T. Şeker (Ed.). *Terör ve Haber Söylemi* (s. 157-208). Konya: Literatürk Yayınları.
- Ruhi, Ş. (2009). Söylem ve Birey. A. Kocaman (Ed.), *Söylem Üzerine* (s. 12-26), Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Şeker, M. (2003). Haber Söylemi İçinde Yapılandırılmış Örtülü Nesnellik İhlalleri. *Selçuk İletişim Dergisi*, 2 (4), 100-113.
- Şeker, M. (2009). Dağlıca Baskını Haberlerinin Söylemi. M. Şeker ve N. T. Şeker (Ed.). *Terör ve Haber Söylemi* (s. 89-156). Konya: Literatürk Yayınları.
- Sucu, İ. (2012). Althusser'in Gözünden İdeoloji ve İdeolojinin Bir Taşıyıcısı Olarak Yeni Medya. *Selçuk İletişim Dergisi*, 7 (3), 30-41.
- Van Dijk, T. A. (1988). *News As Discourse*, Hillsdale. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Van Dijk T. A. (2007). Bir Söylem Olarak Haberin Disiplinler Arası Çözümlemesi. Ü. Atabek G. Ş. Atabek (Ed.). *Medya Metinlerini Çözümlemek İçerik Göstergibilim ve Söylem Çözümleme Yöntemleri*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Van Dijk, T. A. (2015). Söylem ve İdeoloji Çok Anlamlı Bir Yaklaşım. B. Çoban ve Z. Özarlan (Ed.) *Söylem ve İdeoloji* (s. 15-100). İstanbul: Su Yayınları.
- Yetkin, B. (2011). Haber Söyleminde Egemen İdeolojinin Yeniden Üretimi: Magazinleşme Bağlamında Bir Analiz. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 33, 27-60.

İnternet Kaynakları

- Bia (Bağımsız İletişim Ağı). Erişim: 4 Nisan 2017, Reina Saldırısı Haberleri Listesi. <https://bianet.org/archives/search?utf8=%E2%9C%93&q=reina+sald%C4%B1r%C4%B1s%C4%B1&sec=bianet>
- ensonhaber.com. Erişim: 4 Nisan 2017, Reina Saldırısı Haberleri Listesi. <http://www.ensonhaber.com/arama/?q=reina+sald%C4%B1r%C4%B1s%C4%B1>
- internethaber.com. Erişim: 4 Nisan 2017, Reina Saldırısı Haberleri Listesi. <http://www.internethaber.com/arama/reina%20saldirisi>